

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Kotoutumiskoulutuksen kehittäminen on kannatettavaa, mutta sen toteutuksessa on huomioitava kuntien erilaiset koko- ja työmarkkinaolosuhteet. Nykyinen kokopäiväinen ja intensiivinen koulutusmalli ei sovellu tilanteisiin, joissa iso osa kotoutujista on työ- tai koulutusperusteisia ja siirtyy nopeasti työelämään. Nämä ryhmät tarvitsevat mahdollisuuksia opiskella kieltä työn ohessa ilman, että heidän tarvitsee keskeyttää työsuhteensa päästäkseen koulutukseen.

Pienissä kunnissa koulutusryhmien muodostaminen on haastavaa, ja koulutustarjonnan yhdenvertaisuus voi heikentyä. Tämän vuoksi koulutuksen rakenteen ja rahoituksen tulee mahdollistaa myös pienryhmät ja vaihtoehtoiset toteutustavat. Ruotsinkielisen kotoutumisen osalta on tärkeää huomioida alueellinen työmarkkinatilanne, eikä ohjata asiakkaita kieleen, joka ei tue heidän työllistymistään.

Lukutaitokoulutuksen tarve vaihtelee kunnittain riippuen siitä, millaisista koulutus ja yhteiskuntaolosuhteista kotoutujat saapuvat. Niissä kunnissa, joihin muuttaa henkilöitä alueilta, joissa lukutaito ei ole ollut saavutettavissa tai koulupolut ovat keskeytyneet esimerkiksi konfliktien tai heikkojen peruspalveluiden vuoksi, lukutaitokoulutukselle on usein huomattava tarve. Sen sijaan kunnissa, joiden kotoutujaprofiili koostuu pääasiassa työ ja koulutusperusteisesti muuttavista, tarve on selvästi pienempi. Muuttoliikkeet voivat muuttua nopeasti geopolitiittisten tilanteiden seurauksena, ja siksi kunnilla tulee olla valmius järjestää lukutaitokoulutusta tarpeen mukaan. Tämän lisäksi kunnan on varmistettava, että lukutaitokoulutuksen järjestämiseen, palveluohjaukseen ja hallinnointiin on osoitettu riittävät resurssit silloin, kun tarve on merkittävä.

Ehdotuksena on, että koulutusjärjestelmään sisällytetään modulaarisia ja osa-aikaisia vaihtoehtoja sekä mahdollisuus suorittaa kieliopintoja työn rinnalla. Lisäksi ryhmäkokojen ja järjestämistapojen tulee joustaa alueellisten tarpeiden mukaan.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Rahoituksen vähentäminen ei saa heikentää kuntien kykyä tarjota laadukkaita ja oikea-aikaisia kotoutumispalveluja. Vieraskielisen väestöosuuden mukaan määräytyvä rahoitusmalli suosii suuria kasvukeskuksia ja voi johtaa aliresursointiin alueilla, joissa työperusteinen maahanmuutto kasvaa, mutta vieraskielisten määrä on vielä melko pieni.

Työperusteisten kotoutujien palvelutarve kohdistuu erityisesti kielenoppimiseen työn ohessa sekä työelämäohjaukseen. Jos rahoitus ei huomioi näitä kustannusrakenteita, riskinä on, että palvelut heikkenevät ja kotoutuminen viivästyy, mikä voi pitkällä aikavälillä lisätä muiden julkisten palvelujen tarvetta.

Ehdotuksena on, että rahoitusmallissa huomioidaan alueelliset erot ja työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton kasvu. Rahoituksen tulee kohdentua palveluihin, jotka tukevat työllistymistä ja alueellista työvoiman saatavuutta.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Velvoittavuuden lisääminen on perusteltua, kun palvelut ovat saavutettavia ja asiakkaiden on realistista täyttää velvoitteet. Esityksen mukainen velvoittavuus voi kuitenkin kohdistua myös työperusteisesti muuttaneiden puolisoihin, joiden on taloudellisista syistä ilmoitettava työnhakijoiksi päästäkseen etuuksien piiriin. Tällöin käynnistyy laaja kotoutumisprosessiin liittyvä velvoiteketju, vaikka henkilö ei välttämättä tarvitse monialaisia palveluja tai intensiivistä ohjausta.

Työnhakuvelvollisuuden ja kieliopinnoissa etenemisen yhteensovittaminen vaatii selkeitä ohjeita. On tärkeää, ettei velvoitteiden kokonaisuus häiritse kielenoppimista tai johda tahattomiin laiminlyönteihin, jotka eivät johdu asiakkaan haluttomuudesta vaan järjestelmän rakenteista.

Ehdotuksena on, että velvoitteet kohdennetaan todellisen palvelutarpeen mukaan ja että työperusteisesti muuttaneiden puolisoille tarjotaan kevennetty malli, joka ei käynnistä raskaita prosesseja ilman perusteltua tarvetta.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Alkuvaiheen palveluprosessin selkeyttäminen on perusteltua, mutta palvelutarpeen arvioinnin tulee säilyä laadukkaana. Kaikkien kotoutujien kohdalla ei ole tarkoituksenmukaista laatia monialaista suunnitelmaa, eikä kotoutumissuunnitelmaa tule tehdä automaattisesti pelkän statuksen perusteella.

Monilla alueilla työperusteisesti muuttavien asiakkaiden tarve rajoittuu kevyisiin alkuvaiheen palveluihin. Laaja prosessi ilman tarvetta kuormittaa viranomaisia ja heikentää resurssien kohdentumista niille asiakkaille, jotka tarvitsevat laajempaa tukea.

Ehdotuksena on, että alkuvaiheen prosessi rakennetaan portaittaisena: kevyet palvelut työssäkäyville ja nopeasti työllistyville, vahvempi tuki monialaisen avun tarpeessa oleville.

Muut huomiot

Kielitaidon vahvistaminen on kotoutumisen perusta. Riittävä suomen tai ruotsin kielen taito mahdollistaa etenemisen työelämään, koulutukseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Velvoitteiden lisääminen ei saa kaventaa aikaa, joka tarvitaan kielitaidon kehittymiseen.

Säädösmuutosten vaikutuksia tulee seurata säännöllisesti. On tärkeää arvioida, realisoituvatko uudistuksen tavoitteet ja onko tarpeen tehdä korjaavia toimenpiteitä. Tulospäätösten rahoituksen riskit on huomioitava, jotta koulutuksen järjestäjät eivät valitse ensisijaisesti nopeammin oppivia opiskelijoita, jolloin hitaammin etenevien oikeudet heikkenevät.

Rahoitusmuutosten keskellä vapaan sivistystyön opintosetelijärjestelmä on erittäin tärkeä säilyttää ja sillä on erittäin merkittävä rooli kotouttamisessa. Opintoseteliavustusten ansiosta mm. maahanmuuttajilla on ollut mahdollisuus osallistua kansalaisopiston kurssitoimintaan ja myös sitä kautta vahvistaa kotoutumisvalmiuksiaan.

Remmer Satu

Rauman kaupunki, kansainvälisyys ja maahanmuutto

Mattila Mia

Rauman kaupunki - Rauman kaupunki, kansainvälisyys ja maahanmuutto